

ADVIES BIJ HET VOORSTEL VAN DE EUROPESE COMMISSIE
INZAKE HET VIJFDE KADERPROGRAMMA VAN DE EUROPESE UNIE
VOOR ONDERZOEK, TECHNOLOGISCHE ONTWIKKELING EN
DEMONSTRATIE-ACTIVITEITEN (1998-2002)

ADVIES BIJ

HET VOORSTEL VAN DE EUROPESE COMMISSIE INZAKE

HET VIJFDE KADERPROGRAMMA VAN DE EUROPESE UNIE VOOR

ONDERZOEK, TECHNOLOGISCHE ONTWIKKELING EN DEMONSTRATIE-ACTIVITEITEN

(1998-2002)

(Document van de Europese Commissie: COM(97)142fin - 9 april 1997)

1. Inleiding

Op 9 april 1997 heeft de Europese Commissie het formele voorstel voor het Vijfde Kaderprogramma (5de KP) van de Europese Unie goedgekeurd.

De discussies rond het nieuwe Kaderprogramma van de EU startten bij het uitbrengen door de Europese Commissie van haar mededeling 'Inventing Tomorrow' op 10 juli 1996, waarin de brede richtlijnen werden uitgetekend. Toen al werd duidelijk dat de Europese Commissie met dit 5de KP een nieuwe richting uit wou, door de inspanningen te concentreren en meer aandacht te besteden aan valorisatie van resultaten en managementaspecten. Op 20 november 1996 verscheen er een eerste werkdocument waarin de structuur en instrumenten voor het nieuwe programma werden voorgesteld. Het tweede werkdocument van 12 februari 1997 gaf een meer gedetailleerd overzicht van de mogelijke inhoud van het 5de KP en de wetenschappelijke en technologische objectieven van de voorgestelde activiteiten. Deze doelstellingen werden geformuleerd op basis van een analyse van de socio-economische en technologische toestand in Europa, en werden gesteund op de conclusies van de evaluatie van de activiteiten uitgevoerd onder vroegere Kaderprogramma's (het zogenaamd Davignon-rapport), **waarin o.m. en in het bijzonder werd gewezen op de toegenomen bureaucratie binnen de Europese Commissie bij de opvolging van de kaderprogramma's.**

Rekening houdend met de reacties op dit laatste werkdocument, heeft de Europese Commissie op 9 april 1997 haar definitieve voorstel voorgelegd aan het Europees Parlement en de Raad.

2. Het nieuwe EU-Kaderprogramma: inhoud en doelstellingen

Het 5de KP wordt ingedeeld in zes deelprogramma's (i.p.v. de huidige 18 programma's), te onderscheiden in 3 thematische en 3 horizontale programma's.

De drie thematische programma's zijn de RTD-programma's overeenkomstig Activiteit I uit het Verdrag van Maastricht. Deze programma's zijn weliswaar sterk geconcentreerd maar bevatten grosso modo de activiteiten van de huidige 15 programma's:

- Het ontsluiten van het potentieel van de levende wereld en het ecosysteem;
- Het creëren van een gebruiksvriendelijke informatiemaatschappij;
- De bevordering van een competitieve en duurzame groei.

Voormelde thematische programma's worden aangevuld met drie horizontale programma's, vergelijkbaar met Activiteiten II, III en IV uit het Verdrag van Maastricht, te weten:

- Versterken van de internationale rol van Europees onderzoek;
- Innovatie en deelname van KMO's;
- Verbeteren van het menselijk potentieel.

De Commissie heeft met het 5de KP duidelijk andere bedoelingen dan met voorgaande kaderprogramma's. Het brengt de Europese onderzoeksactiviteiten terug tot een kleiner aantal onderwerpen, met de bedoeling meer rekening te houden met de economische en sociale behoeften van de Europese unie en de Europese burger.

Daarom heeft elk van de drie thematische programma's een aantal sleutelacties of *key actions*:

- * Levende wereld en ecosysteem:
 1. Gezondheid en voeding;
 2. Virale en andere besmettelijke ziekten;
 3. De cel als fabriek;
 4. Management en kwaliteit van water;
 5. Milieu en gezondheid;
 6. Nieuwe plattelands- en kustgebieden.

- * Gebruiksvriendelijke informatiemaatschappij:
 1. Diensten voor de burger;
 2. Nieuwe werkmethodes en *electronic commerce*;
 3. Multimedia;
 4. Essentiële technologieën en infrastructuren.

- * Duurzame groei:
 1. Produkt, proces, organisatie;
 2. Mobiliteit;
 3. Luchtvaart;
 4. Mariene technologieën;
 5. Geavanceerde energiesystemen en -diensten;
 6. De stad van morgen.

De volgende aspecten van het 5de KP zijn nieuw ten opzichte van het huidige Vierde Kaderprogramma:

- de structuur: meer nadruk op thema's en minder op disciplines. De sleutelacties zijn meer probleemgericht;
- de nadruk op de drie thema-programma's: dit zouden complete programma's moeten worden inclusief training, externe samenwerking en verspreiding van kennis;

- de *key actions* zijn industrieel gericht, maar omvatten het volledige gamma van activiteiten nodig om de doelstellingen te bereiken, gaande van basisonderzoek tot ontwikkeling en demonstratie;
- afzonderlijk van de *key actions*, zullen activiteiten worden opgezet voor onderzoek en ontwikkeling van generische technologieën;
- de aandacht voor de infrastructuur voor onderzoek op Europese schaal; de term 'infrastructuur' beperkt zich hier niet tot de grote installaties maar is veel ruimer gedefinieerd (databanken, netwerken, ...);
- nadruk op innovatie: elk thema-programma krijgt een innovatie-afdeling die de brug helpt slaan van een onderzoeksproject naar succesvolle toepassing;
- vernieuwd management;
- meer flexibiliteit;
- Euratom wordt inhoudelijk geïntegreerd in het gehele Kaderprogramma;
- meer nadruk op beurzen;
- bij de netwerken in het TMR-programma wordt de vorming benadrukt van onderzoekers vóór en na hun promotie.

3. Tijdschema voor het beslissingsproces van het Vijfde Kaderprogramma

De discussies rond het formele Commissievoorstel voor het 5de KP kunnen nu van start gaan zowel in het Europees Parlement als in de Raad van Ministers. Conform het Verdrag van Maastricht vereist de goedkeuring van het Kaderprogramma enerzijds unanimititeit van de Raad van Ministers en anderzijds, door het medebeslissingsrecht, ook de goedkeuring van het Europees Parlement. De eerstvolgende Ministerraad vindt plaats midden mei 1997; gezien de korte voorbereidingsperiode zullen de resultaten van deze eerste *Council* beperkt zijn. De goedkeuring van het 5de KP wordt voorzien in het voorjaar van 1998. De eerste werkdocumenten over de specifieke programma's worden aangekondigd tegen het najaar van 1997, de goedkeuring ervan door de Raad (met enkel een advies van het Europees Parlement) wordt gepland voor de zomer van 1998, evenwel op voorwaarde dat het Kaderprogramma tijdig wordt goedgekeurd. Dit strikte tijdschema zou toelaten de eerste oproepen te lanceren in de herfst van 1998, zodat er geen discontinuïteit ontstaat tussen de twee kaderprogramma's (het 4de KP loopt af eind 1998).

Tijdens deze hele beslissingsprocedure is er een belangrijke rol weggelegd voor de voorzitters van de Raad. Op dit ogenblik is Nederland voorzitter, tijdens de tweede helft van 1997 is dit Luxemburg. Beide landen kunnen een belangrijke sturende rol hebben bij de discussies over het 5de KP en Luxemburg tevens bij de conceptontwikkeling van de specifieke programma's. Tijdens de beslissende fase in de eerste helft van 1998 is het Verenigd Koninkrijk voorzitter van de Raad. Het VK zal bijgevolg een zeer grote impact hebben en het gevaar voor blokkering en uitstel is

reëel, mede afhankelijk van de Britse verkiezingsresultaten van mei 1997.

De wijziging van het principe van goedkeuring bij unanimititeit van de Raad van Ministers in een goedkeuring bij gekwalificeerde meerderheid is één van de agendapunten van de Intergouvernementele Conferentie (IGC). De voorzitter van het evaluatiepanel, de heer E. Davignon, suggereerde dat de Raad bij de goedkeuring van het 5de KP zou kunnen anticiperen op de ratificatie door de Lidstaten van deze IGC-conclusie, door de regel van gekwalificeerde meerderheid al eerder toe te passen.

4. Vaststellingen en aanbevelingen

4.1. Structuur en inhoud

4.1.1. Het 5de KP streeft een sterke concentratie na in 3 thematische programma's en in 16 sleutelacties. De voorgestelde *key actions* zijn sterk industrieel gericht, maar omvatten het volledige gamma van activiteiten nodig om de doelstellingen te bereiken, gaande van basisonderzoek tot ontwikkeling en demonstratie.

Aanbeveling:

Er dient naar gestreefd dat het basisonderzoek een volwaardige plaats krijgt binnen het kaderprogramma. Meer bepaald dient erover gewaakt dat er binnen de sleutelacties voldoende aandacht uitgaat naar basisonderzoek.

Daarnaast formuleert de VRWB de zorg dat de rol en de betrokkenheid van de universiteiten en onderzoeksinstellingen in voldoende mate gewaarborgd blijven.

De VRWB wijst erop dat belangrijke thema's nog een eenduidige definitie moeten krijgen binnen de sterke concentratie, die volgt uit de sterk industrieel gerichte aanpak. In die zin pleit de VRWB voor enkele bijkomende sleutelacties:

*1) cultureel erfgoed **en het ruime domein van de humane wetenschappen;***

2) ouderen en gehandicapten.

Tevens is de VRWB van mening dat de belangrijke thema's milieu en energie best in een apart themaprogramma zouden worden samengebracht.

4.1.2. Door de toenemende concentratie bestaat het gevaar dat vroegere (4de KP) kleinere programma's verdrongen dreigen te worden

door de grote subprogramma's, en tevens dat kleine landen hierdoor minder kans hebben om even actief te participeren.

Aanbeveling:

De VRWB is er voorstander van om gepaste structuren te creëren die garant staan voor een duidelijke inzage van alle lidstaten in de procedures, voor procesbewaking en -sturing tijdens de loop van het programma. Grote en kleine landen, de grote en kleine onderdelen van het programma, dienen gelijke kansen te krijgen bij de evaluatie.

4.1.3. Het socio-economisch luik (dat in het huidige 4de KP een afzonderlijk programma vormt) is in het 5de KP teruggedrongen tot een onderdeel van het horizontale programma inzake de verbetering van het menselijk potentieel. Dit lijkt in strijd te zijn met de oorspronkelijke doelstelling van het Verdrag van Maastricht die erin bestond om sociaal-economische aspecten op te nemen in de verschillende sleutelactiviteiten. Deze optie strookt bovendien niet met het voorspiegelen van het belang van de burger als één van de belangrijkste nieuwe hoofddoelstellingen voor het 5de KP.

Aanbeveling:

De VRWB is van oordeel dat in elk van de sleutelacties de integratie van sociaal-economisch aspecten een aandachtspunt zou moeten zijn.

4.1.4. Nieuw in het 5de KP is ook de aandacht gericht op de infrastructuur voor onderzoek op Europese schaal.

Aanbeveling

De VRWB steunt het voorstel van de Europese Commissie om steun toe te kennen voor grote onderzoeksinfrastructuur voor zover deze vooral wordt aangewend om de toegankelijkheid van onderzoekers tot bestaande faciliteiten (naast het mobiliteitsprogramma ook binnen de sleutelacties) te verhogen, en niet alleen bedoeld is om de bestaande faciliteiten verder uit te bouwen of met Europese middelen te ondersteunen. De middelen van het kaderprogramma mogen niet worden gebruikt als substituut van vroegere nationale steun.

4.2. Management

4.2.1. De verbetering van de coördinatie van de activiteiten en van de flexibiliteit van de EU-activiteiten wordt als een belangrijk nieuw kenmerk van het 5de KP naar voor geschoven. Deze flexibiliteit uit zich in het aanleggen van beperkte financiële reserves binnen elk programma, om op elk ogenblik te kunnen inspelen op onvoorziene behoeftes en het werkprogramma zo vaak als nodig is aan te passen. Dit betekent dat in het 5de KP de macht van de Europese Commissie gedurende de looptijd van het programma vergroot wordt.

4.2.2. Door enerzijds concentratie maar anderzijds dispersie van een aantal huidige specifieke programma's over verschillende sleutelacties en activiteiten voor onderzoek en ontwikkeling van generische technologieën (bv. energie, milieu, materialen, ...), krijgen de lidstaten minder zicht op de sturing door de Europese Commissie.

Aanbeveling:

Er dient over gewaakt dat het bindend beslissingsniveau zich zo dicht mogelijk bij de sleutelacties situeert en dat de lidstaten participeren in de eventuele bijsturingen.

4.3. Evaluatie

4.3.1. Momenteel zijn de evaluatie- en beslissingsprocedures in de verschillende Programmacomités zeer verschillend. Anoniem quoteren bvb. is nog niet veralgemeend voor alle specifieke programma's. Voor sommige specifieke programma's zijn de procedures zeer transparant en hebben de lidstaten ruime inspraak in deze procedure (bv. MAST, ...).

Aanbeveling:

De VRWB beveelt aan dat de 'best practices' die momenteel in bepaalde Programmacomités bestaan, worden geofficialiseerd en geïmplementeerd voor alle programma's van het 5de KP.

4.4. Budget

4.4.1. Wat het totale budget voor het 5de KP betreft, geeft het formele Commissievoorstel enkel aan dat het tussen $\frac{1}{2}$ en $\frac{2}{3}$ moet

liggen van categorie III van het EU-budget (conform de geest van het Edinburgh-akkoord van december 1992). Aangezien het 5de KP grotendeels zal uitgevoerd worden onder het nieuwe financiële kader (het huidige loopt nog tot 1999) dat door de Commissie zal worden voorgesteld onmiddellijk na de IGC in juli 1997, kan de Commissie op dit ogenblik nog geen formeel voorstel doen voor het globale budget. De Commissie is van oordeel dat het percentage van het voorspelde gemiddelde BNP tussen 1999 en 2002 dat aan het 5de KP zal worden besteed minimaal gelijk moet blijven aan het gemiddelde percentage van het BNP tussen 1995 en 1998 dat aan het 4de KP werd besteed.

4.4.2. De Commissie geeft wel een indicatie voor de opdeling van het globale budget over de verschillende programma's: 9% gaat naar het Euratom-Kaderprogramma en 91% naar het EC-Kaderprogramma. Hiervan zijn 5% voorbehouden voor de JRC en 86 % voor de zes programma's.

De verdeling van deze 86% over de 6 programma's is als volgt:

- 84% gelijk verdeeld over de 3 thematische programma's;
- 3.5% voor internationale samenwerking;
- 2.5% voor innovatie;
- 10% voor het menselijk potentieel, wat een gevoelige stijging betekent t.o.v. het 4de KP.

Aanbeveling

De VRWB is voorstander van een ambitieus budget voor het 5de KP, voor zover er in de diverse programma's voldoende aandacht is voor fundamenteel onderzoek en hiervoor bepaalde budgetpercentages vooraf worden vastgelegd.

4.4.3. De VRWB stelt vast dat het percentage van het totale budget dat voor het horizontale programma 'Verbetering van het menselijk potentieel' (de huidige Activiteit IV) wordt voorbehouden gevoelig hoger ligt dan bij het huidige Kaderprogramma.

Aanbeveling

De VRWB benadrukt het belang van het streven naar een uniform Europees statuut dat de mobiliteit van onderzoekers in de Europese Unie vergemakkelijkt. Daarbij beveelt de VRWB aan om de bench fee aan te passen aan de reële werkingskost van de betrokken onderzoeker.

De Raad opteert voor een maximale invulling van het onderdeel 'mobiliteit van vorsers'.

4.5. Timing

4.5.1. De vooropgestelde timing is zeer strak. De lidstaten-voorzitters van de Raad spelen een belangrijke rol bij het verloop van het beslissingsproces. Het Verenigd Koninkrijk, terecht gevreesd als mogelijke dwarsligger, is voorzitter in de meest cruciale periode van dit beslissingsproces.

Aanbeveling

De VRWB dringt erop aan dat de vooropgestelde timing wordt gerespecteerd zodanig dat er geen discontinuïteit ontstaat tussen het 4de en 5de KP.

Elisabeth Monard
secretaris

Roger Dillemans
voorzitter